

SAŽETAK PRESUDE

GUÐMUNDUR ANDRI ÁSTRÁÐSSON PROTIV ISLANDA PRESUDA VELIKOG VIJEĆA OD 1. PROSINCA 2020. ZAHTJEV BR. 26374/18

Propusti u postupku imenovanja sudaca na novoosnovani žalbeni sud uzrokovali su povredu prava na zakonom ustanovljeni sud

ČINJENICE

Opsežnom reformom pravosudnog sustava na Islandu, sustav od dva stupnja zamijenjen je sustavom od tri razine, dodavanjem novog Žalbenog suda koji je po hijerarhiji smješten između prvostupanjskih okružnih sudova i Vrhovnog suda. Žalbeni sud trebao je biti sastavljen od 15 sudaca, koje bi, nakon potvrde parlamenta, imenovao Predsjednik Republike uz supotpis ministrice pravosuđa. Povjerenstvo za ocjenjivanje (dalje: Povjerenstvo) obavljalo je evaluaciju kandidata i sastavljalo listu najboljih kandidata koji se predlažu ministrici pravosuđa. Sukladno Zakonu o pravosuđu, prijedlog Povjerenstva bio je obvezujući, ali ministrica pravosuđa mogla je odstupiti od predložene liste uz suglasnost i potvrdu parlamenta. U postupku evaluacije kandidata Povjerenstvo je ministrici pravosuđa dostavilo popis 15 kandidata za koje je utvrdilo da su najkvalificiraniji. Smatrajući da Povjerenstvo nije pridalo dovoljnu težinu prethodnom sudačkom iskustvu kandidata, ministrica pravosuđa parlamentu je podnijela listu na kojoj je bilo samo 11 od 15 kandidata koje je predložilo Povjerenstvo. Preostala 4 kandidata predložila je sama ministrica. Predložene kandidate s konačne liste parlament je imenovao na sudačku dužnost, ali je listu odobrio u cijelosti umjesto svakog predloženog kandidata pojedinačno, kako je to bilo propisano zakonom. Dvoje od četiri kandidata Povjerenstva koje ministrica nije uključila u listu pokrenuli su postupak osporavanja zakonitosti postupka imenovanja. Po provedenom postupku, Vrhovni sud je utvrdio da je postupak imenovanja bio manjkava jer ministrica nije dostatno obrazložila svoju odluku o neimenovanju četiri kandidata niti odluku da ih zamijeni drugim kandidatima. Međutim, Vrhovni sud je smatrao da nije u ovlasti sudova da odlučuju tko će biti imenovan na dužnost suca te je odbio zahtjeve za poništenjem odluke o imenovanju.

PRIGOVORI

Pozivajući se na članak 6. stavak 1. Konvencije, podnositelj zahtjeva je pred ESLJP-om prigovorio da sudačko vijeće Žalbenog suda koje je potvrdilo njegovu kaznenu osudu nije predstavljao zakonom ustanovljeni sud jer sutkinja A.E. kao članica vijeća nije imenovana na sudačku dužnost u skladu s nacionalnim propisima.

U [presudi](#) od 12. ožujka 2019. godine vijeće ESLJP-a je s pet glasova za i dva protiv zaključio da je povrijeđen članak 6. stavak 1. Konvencije zbog povrede prava na zakonom ustanovljen sud. Dana 9. rujna 2019. predmet je na zahtjev islandske vlade upućen velikom vijeću.

OCJENA ESLJP-a

Veliko vijeće ESLJP-a uvodno je istaknulo da nema potrebe iznova utvrđivati je li imenovanjem sutkinje A.E. prekršen nacionalni zakon u postupku uspostave Žalbenog suda i imenovanja sudaca na taj sud. Navedeno je već zaključio Vrhovni sud u dvije odvojene odluke u kojima je jasno utvrdio da nacionalni propisi nisu poštovani. Stoga je zadaća ESLJP-a u predmetu podnositelja bila ograničena na utvrđivanje konkretnih posljedica kršenja nacionalnog prava te posebice je li sudjelovanje sutkinje A.E. lišilo podnositelja zahtjeva prava na zakonom ustanovljeni sud.

ESLJP je u ovom predmetu razjasnio značenje prava na zakonom ustanovljen sud. Tako je naglasio da je u državi utemeljenoj na načelu vladavine prava pojmu „suda“ inherentno da je sastavljen od sudaca izabranih na temelju objektivnih kompetencija i moralnog integriteta potrebnih za obavljanje sudačke dužnosti. Uvažavajući osnovnu potrebu funkcioniranja i legitimnosti sudstva u demokratskoj državi ESLJP je zaključio da se u okviru pojma „zakonom ustanovljeni sud“ svakako podrazumijeva i postupak imenovanja sudaca te da bi eventualne nepravilnosti u predmetnom postupku mogle dovesti do povrede prava na zakonom ustanovljeni sud ([Momčilović protiv Srbije](#), stavak 29., [Jenita Mocanu protiv Rumunjske](#), stavak 37.).

U ovom predmetu stoga se postavilo pitanje izazivaju li sve nepravilnosti u postupku imenovanja sudaca povredu prava na zakonom ustanovljen sud. Naime, apsolutno inzistiranje na pravu na zakonom ustanovljen sud na uštrb suprotstavljenih mu načela pravne sigurnosti i neuklonjivosti sudaca dovelo bi do nesvrishodnog narušavanja vladavine prava i povjerenja u sudstvo ([Sutyazhnik protiv Rusije](#), stavak 38.). Veliko vijeće je odlučilo nadograditi test ispunjenja minimalnih zahtjeva (*threshold test*) koje je vijeće u ovom predmetu koristilo u [presudi](#) od 12. ožujka 2019. te je u predmetu podnositelja primijenilo novi test ispitivanja nepravilnosti u tri koraka (*three-step test*).

i. Prvi korak testa

Mora postojati očito kršenje nacionalnog prava, u smislu da predmetna povreda mora biti objektivno i stvarno utvrđena. Pritom, ESLJP prepušta nacionalnim sudovima procjenu je li kršenje prava bilo očito i intervenirat će samo ako utvrdi da je njihova ocjena arbitrarna i očigledno nerazumna ([Radomilja i drugi protiv Hrvatske](#) [VV], stavak 149). Međutim, čak i u nedostatku takvog očitog kršenja nacionalnog prava može doći do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije te se u takvim okolnostima mora provesti i drugi i treći korak testa.

ii. Drugi korak testa

Povreda u postupku imenovanja sudaca ne smije biti takva da narušava sposobnost sudbene vlasti da obavlja svoje dužnosti zbog nepotrebnog uplitanja drugih grana vlasti koje bi bilo protivno vladavini prava i diobi vlasti. Stoga se kršenja koja u potpunosti zanemaruju temeljna pravila postupka imenovanja ili koja na drugi način narušavaju svrhu i učinak prava na zakonom ustanovljen sud moraju smatrati kršenjem predmetnog prava za razliku od povreda koje su isključivo tehničke prirode i ne utječu na legitimnost postupka.

iii. Treći korak testa

Svjestan svoje supsidijarne uloge pri osiguranju prava i sloboda koje jamči Konvencija ([Garib protiv Nizozemske](#)[VV], stavak 137), ESLJP je istaknuo da je preispitivanje koje provode nacionalni sudovi također relevantno pri ocjeni je li povrijeđeno pravo na zakonom ustanovljeni sud. Nacionalni sudovi trebaju, tijekom postupka imenovanja, utvrditi je li bilo kršenja nacionalnih pravila te u svjetlu relevantne sudske prakse ocijeniti pravne učinke eventualnih nepravilnosti. U tom slučaju, ESLJP bi samo zbog posebno uvjerljivih razloga prosudbu nacionalnih sudova zamijenio svojom ([Von Hannover protiv Njemačke](#) (br. 2) [VV], stavak 107.)

Primijenjujući gore opisani test na konkretne okolnosti predmeta podnositelja, ESLJP je utvrdio da je došlo do povrede prava na zakonom ustanovljeni sud.

(i) Prvo, Vrhovni sud je u dvije odvojene presude utvrdio da je došlo do očitog kršenja nacionalnog pravnog okvira u postupku imenovanja sudaca.

(ii) Drugo, ESLJP je smatrao da je predmetna povreda bila znatne težine, odnosno da su učinjeni propusti i povrede nacionalnog prava predstavljali povredu temeljnih pravila nacionalnog postupka imenovanja sudaca koji su uspostavljeni kako bi se ograničio utjecaj izvršne vlasti na sudbenu. Naime, iako je ministrica načelno smjela odstupiti od popisa kandidata koji je zaprimila od Povjerenstva, ona je to učinila bez odgovarajućeg objašnjenja zašto je odlučila isključiti četiri određena suca i zamijeniti ih s druga četiri. Njezin argument da se prethodnom sudačkom iskustvu nije pridala dovoljna težina nije bio dovoljan, budući da je među 15 konačno imenovanih sudaca bilo sudaca koji su imali manje iskustva od četiri suca koje je ministrica uklonila s popisa. ESLJP je stoga utvrdio da su ministričine radnje bile takve prirode da su izazvale opravdanu objektivnu zabrinutost da je njezino djelovanje bilo politički motivirano te je narušilo legitimitet i transparentnost cijelog postupka imenovanja. Dodatno, parlament nije ispunio svoju nadzornu ulogu jamca zakonitosti imenovanja sudaca jer od ministrice nije zahtijevao objektivne razloge za njezinu odluku te je sam prekršio propisani postupak s obzirom da je odobrio listu kandidata u cijelosti, umjesto da je odobrio svakog predloženog kandidata pojedinačno.

(iii) U okviru trećeg koraka testa, na pitanje jesu li nacionalni sudovi učinkovito ispitali nepravilnosti, a onda i ispravili eventualne povrede prava na zakonom ustanovljeni sud, ESLJP

je utvrdio da preispitivanje koje je proveo Vrhovni sud nije popravilo počinjene propuste. Naime, iako je utvrdio da su povrijeđena relevantna postupovna pravila, Vrhovni sud iz svojih utvrđenja nije izveo potrebne zaključke. Vrhovni sud se pogrešno usredotočio na pitanje jesu li nepravilnosti u postupku imale stvarne implikacije na neovisnost ili nepristranost sutkinje A.E., umjesto na ocjenu pitnja podnositelja o povredi prava na zakonom ustanovljeni sud. Takvim postupanjem Vrhovni sud je propustio postići potrebnu ravnotežu između, u ovom predmetu suprotstavljenih prava, i to prava na zakonom ustanovljeni sud te pravne sigurnosti. Ujedno, Vrhovni sud je analizu zahtjeva podnositelja sveo na razinu pojedinačnog predmeta umjesto da je ispitao kakve će posljedice i implikacije utvrđene povrede u postupku imenovanja sudaca imati na legitimitet cjelokupnog sudstva i njegovu ulogu o odražavanju ravnoteže između grana vlasti.

Slijedom svega navedenog podnositelju zahtjeva je uskraćeno pravo na zakonom ustanovljen sud zbog sudjelovanja sutkinje čije je imenovanje bilo kompromitirano očitim pogreškama u postupku imenovanja.

Stoga je ESLJP jednoglasno presudio da je došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije.

U kontekstu provođenja općih mjera izvršenja presude, ESLJP je istaknuo da su njegove presude u osnovi deklaratorne prirode i da je prvenstveno na tuženoj državi, pod nadzorom Odbora ministara, izbor sredstava koja će koristiti kako bi ispunila svoju obvezu prema članku 46. Konvencije (*Öcalan protiv Turske* [VV], st. 210.), pod uvjetom da su takva sredstva u skladu sa zaključcima presude ESLJP-a.

Tako je i u ovom predmetu ESLJP naveo da Island treba izvući potrebne zaključke iz ove presude i poduzeti sve opće mjere kako bi riješio probleme koji su doveli do povrede i kako bi se spriječilo ponavljanje istih u budućnosti. Međutim, to ne podrazumijeva obvezu ponavljanja svih sličnih postupaka koji su od tada postali *res judicata* sukladno islandskom zakonu.

PRAVEDNA NAKNADA

20.000 EUR na ime troškova i izdataka

Ovaj sažetak izradio je Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Sažetak ne predstavlja službeni dokument Europskog suda za ljudska prava te ne obvezuje taj Sud.

© Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava.